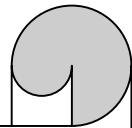


Поповнення словника дітей прикметниками на позначення кольорів

Тетяна Борисова, вчитель-логопед
ДНЗ №16 компенсуючого типу, центру реабілітації дітей
м. Новоград-Волинський,
Житомирська обл.

Дитина не може чекати щастя. Вона нетерпляча. Вона хоче і повинна бути щасливою сьогодні, зараз. І який же я педагог, якщо кожна секунда спілкування зі мною не робить її щасливою і радісною, і звичайно ж, розумною і досвідченою?

Ш. Амонашвілі



Дошкільний навчальний заклад №16 «Веселка» компенсуючого типу, центр реабілітації відвідують діти, що в своєї більшості належать до групи ризику (мала тубінфікація, ускладнення після пневмоній і бронхітів, неврологічні захворювання), а також частохворюючі і соматично ослаблені діти. Часто хвороби не дають дитині досягнути високого рівня розвитку. Спеціалісти обстежують стан здоров'я і інтелектуального розвитку дітей і комплектують групи так, щоб якнайбільше допомогти дітям досягти найкращих показників в особистому розвитку. Щорічне обстеження дітей 4-х річного віку із загальним недорозвитком мовлення, із затримкою психічних процесів, з низьким рівнем інтелектуального розвитку показують, що ці діти не мають достатнього рівня сенсорного розвитку, що є однією з причин обмеженого словника в мовленні дітей. Діти не можуть побудувати поширене речення і скласти образну, яскраву, різnobарвну розповідь, так як не володіють словником прикметників на позначені кольорів.

Гарно розвинуте мовлення, яке включає в себе всі кольори веселки – мрія батьків дітей 4-річного віку. Немає, мабуть, людини, яка би не захоплювалась чарівними кольорами веселки. Дивлячись на небесне диво, кожен із нас на мить забував про негаразди, милуючись світлістю, чистотою, і гармонією кольору.

Може тому і наш дошкільний заклад назвали «Веселка»? Кожен день у воріт дітей і батьків зустрічає «Веселка» і веде малюків до мрії, радості, успіху. Сім чарівних кольорів – чому вони чарують, що означають, намагаються зрозуміти малюки.

З самого народження ми оточені кольором. Колір – це інструмент, за допомогою якого ми можем отримати необхідну нам енергію. Усі кольори

здійснюють психофізичний і енергетичний вплив на людину, мають різну змістовну характеристику: теплий (червоний і жовтий), холодні (блакитний, синій, фіолетовий); активні (теплі), пасивні (холодні), важкі (темні), м'які (світлі), відступаючі (холодні) і наступаючі (теплі), попереджувальні (червоний, жовтий, зелений).

Педагогам, психологам, лікарям і батькам необхідно володіти елементарною інформацією про кольоротерапію. Вплив кольору на людей не однозначний, а індивідуальний, він носить вибірковий характер.

Через рецептори зорового нерва відбувається проведення енергії кольору і кольорових відчуттів із зовнішнього світу до різних відділів центральної нервової системи. Доведено, що світловий і кольорові режими можуть впливати на функції вегетативної нервової системи, ендокринних залоз та інших життєво необхідних органів та процесів в організмі.

Кольоротерапія – це найдавніша наука. Ще в стародавньому Римі використовували такий спосіб, як насичення води кольором. Інформація про лікувальні властивості світла доходить до нас із Китаю, Єгипту і Індії. В аюрведичній медицині кольоротерапія займає важливе місце. Вітражі в середньовічних європейських храмах були зроблені так, що світло крізь них переломлювалося по-особливому, впливаючи на прихожан цілюще. В кінці 19 століття були відкриті лікувальні властивості ультрафіолету, потім вчені довели, що кожен із кольорів спектру впливає на наш організм певним чином. Так почала розвиватися кольоротерапія.

За висловлюваннями французького фахівця Жака В'ено колір викликає стурбованість, збудження, потрясіння, створює гармонію, може творити чудеса, може привести до катастрофи.

За даними французького вченого Шарля Фере, при опроміненні кисті людини різними кольорами змінюється сила стискання кисті: під дією оранжевого кольору вона збільшується в 1,5 разів, а червоного – в 2 рази (в порівнянні із звичайними умовами).

Німецький психоневролог Курт Гольштейн встановив, якщо людину із зав'язаними очима опромінювати червоним світлом, вона намагається розвести руки; при опроміненні синім – звести руки. Пояснення цьому факту знайти важко. Можливо, цей феномен пов'язаний з різним ступенем активізації червоного і синього кольорів, особливо рухових структур мозку.

Російський невропатолог Володимир Бехтерев досліджував вплив кольорових відчуттів на швидкість психічних процесів. Досліди показали, що кольори, близькі до червоного, впливають тонізуючи. Рожевий тонізує при пригніченому настрої, жовтий колір – колір радості і спокою, нейтралізує негативний вплив.

Авторитетні вчені ввели термін «феномен Джуни». Доктор медичних наук, професор О. Меделянівський підтверджує феномен незвичайних можливостей Джуни, які признала і сучасна наука біоенергетика. Джуни у книзі «Слухаю свої руки» пише:

«Мені подобалось спостерігати, як люди змінюються у кольорі. Саме так – у кольорі. Адже кожна людина наділена власною кольоровою гамою, і я легко можу виділити (побачити!) той, що переважає, найінтенсивніший колір цієї гами. Знаю, що в залежності від настрою, душевного стану «фіолетова людина» може стати

рожевою і навпаки. Бачу, коли в людині наростає радість або починає визрівати злість».

Кожен народ має свій, властивий йому колір: німці – сірий, англійці – чорний, французи – світло-сірий, іспанці та італійці – світло-жовтий, слов'янські народи – червоний з відтінками та зелений.

Голосні звуки нашої мови теж мають кольори: а – білий, е – жовтий, ї – червоний, у – коричневий, о – сірий.

Звуки музики теж зафарбовані у певний колір – від темного до білуватого.

Композитор Олександр Скрябін створив кольоромузику. Фахівці, дослідивши творчість видатних музикантів, дійшли висновку, що музика теж має забарвлення:

- твори Л.Бетховена – синього кольору;
- Ф.Мендельсона – світло-рожевого;
- Р.Шумана – зеленого;
- П.Чайковського – блакитного;
- С.Прокоф'єва – золотисто-коричневого.

Кольортерапію пропонують використовувати у практиці ДНЗ українські вчені, такі як: Н. Денисенко, М. Єфименко.

М. Єфименко радить використовувати кольортерапію в оформленні інтер'єру групової кімнати, вітальні, фізкультурної зали, кабінету ЛФК. Ми підтримуємо думку науковця у тому, що кольорове оформлення сприяє ефективному розвитку дитини, зміщенню її психічних функцій, формуванню особистості.

Л. Задоя, кандидат педагогічних наук, у статті «Колір і здоров'я дитини» пише: «Механізм багатьох хвороб зумовлений порушенням кольорової гармонії, змішанням кольорів, а також дефіцитом певного кольору, необхідного для життєдіяльності та психічної гармонії». Учений у таблицях показала вплив кольору на кору головного мозку і біоенергетику людини.

Нас зацікавила методика діагностування інтелектуального розвитку та психо-емоційного стану дитини, яку розробив Л. Венгер у книзі: «Психологические рисуночные тесты», зокрема, взаємозалежність показників:

- Перевага холодних тонів (від голубого до фіолетового) – зниження настрою, субдепресія, висока сензитивність, іноді депресія.
- Схожі м'які (світлі) тона, використання тонких відтінків кольору – сензитивність; іноді тривожність.
- Збіднена кольорова гамма (використання простого олівця і (чи одного-двох кольорів) – пасивність; астенія; депресія; субдепресія).
- Знижена плотність кольору (слабкий натиск, не зафарбований колір) – астенія; пасивність; негативне відношення до обстеження.
- Перевага темних кольорів (особливо об'єднання чорного з коричневим чи синім) – депресія.
- Підвищена напруга кольору (багато червоного) – тривога; емоційна напруга; іноді конфліктність, агресивність, невротизація.
- Теж в об'єднанні з темними кольорами – тривожна депресія.

Кольортерапія – стосунки між почуттям і кольором

Державні програми, що запроваджуються дошкільних навчальних закладах, приділяють особливу увагу застосуванню в освітньому процесі здоров'язберігаючих технологій, що дають змогу проводити оздоровлення у цікавих

різноманітних формах, забезпечують фізичне, соціально-емоційне, духовне, інтелектуальне благополуччя малюків.

Варто відзначити найпоширеніший вид арт-терапії – кольоротерапія: мова, що виникає з установленого вченими зв'язку між кольором, фарбою й емоціями, а також стосунки між почуттям і кольором.

Аналіз психолого-педагогічних джерел дозволяє окреслити *завдання, умови та засоби вирішення у кольоротерапії*:

1. Створення на заняттях атмосфери творчості, зацікавленості, невимушеності, експериментування, емоційного переживання, що сприяє колірному відкриттю у дітей.
2. Спрямованість на активізацію мислення як способу художнього освоєння дітьми кольору світу.
3. Розвиток у дітей сенсорного сприйняття кольору.
4. Розвиток колірного сприймання.
5. Розкриття резервів дитини у кольорі та вміння винаходити способи колористичного рішення малюнка; створювати свої колірні комбінації, виражати себе через колір.
6. Розвивати прагнення до пізнання кольору, краси фарб у природі, мистецтві, навколошньому світі.
7. Викликати бажання досліджувати колір, експериментувати з ним, створювати цікаві колірні комбінації.

А як же бути, коли дитина в 4 роки маючи фізично нормальні зір, сліпа до кольору? До таких сумних висновків я приходжу кожний рік, обстежуючи сенсорний розвиток дітей логопедичної групи. А до логопедичної групи потрапляють діти із значним загальним недорозвитком мовлення, затримкою психічних процесів, неврологічними захворюваннями, соматично ослаблені, з низьким рівнем інтелектуального розвитку, педагогічно занедбані.

Ці діти в 4 роки не знають назви жодного кольору або називають 1-2 кольори, колір для них ніби не існує. Діти-логопати не можуть користуватися словосполученнями, які включають кольорову характеристику, не можуть побудувати поширене речення, використовуючи прікметники на позначення кольорів. Для дітей з нормою розвитку характерна неточність у вживанні абстрактних, узагальнюючих понять. А дітям-логопатам часто притаманна повна відсутність таких понять.

А. Богуш у книзі «Мовленнєвий розвиток дітей» наводить дані про дітей 4-х річного віку. «У словнику нараховується до 1800-2000 слів, переважають іменники (до 50 %), дієслова (до 30 %). Ще багато слів «універсалізмів» (гарний – це: красивий, добрий, чарівний, чемний тощо). Характерна неточність у вживанні абстрактних, узагальнювальних, збірних, часових та просторових понять».

З метою корекційного розвитку дітей, що мають мовні проблеми, ми створили посібник «Кольоровий дивосвіт», який за допомогою яскравих ілюстрацій, віршів, дидактичних ігор надає дітям можливість ефективно засвоїти кольори для подальшого використання їх у самостійному мовленні.

Над посібником працювали вчитель-логопед, вчитель зображенальної діяльності, практичний психолог і вихователі вікових груп нашого закладу.

Перша частина під назвою «**Кольорові фантазії**» містить яскраві малюнки та авторські вірші, в яких назва кольору повторюється багато разів для активізації механічної пам'яті.

Наприклад:

*Жовтий котиться клубочок,
Жовтий падає листочек,
Жовтим скоро стане сад.
Наступає листопад.*

*Зелене літечко прийшло,
Зелену травку принесло.
Зелений ліс, зелений щавлик
Шукає в тому лісі равлик.*

*Червоні сунички,
Червоні полунички
Підняли червоні личка.
А ще яблука червоні
Є у мене на долоні.*

*«Синє небо, синій світ,
Синє море, синій цвіт,
Сині сливи у саду,
Синю пташку я знайду»*

*Біле, біле, біле поле
Білим снігом замело.
Біле-біле ведмежатко
Білу маму не знайшло.*

*Чорні вуха, чорний ніс,
Чорні лапи, чорний хвіст.
Чорний, чорний, чорний кіт
Заховавсь біля воріт.*

*Коричневі малі штанці
Купили вчора горобці,
А коричневий шоколад
Купимо для всіх малят.*

*Оранжеве небо, оранжеве сонце,
Оранжеве світло світить у віконце,
Оранжеві квіти весело цвітуть.
Оранжеві гноми під квітами живуть.*

*Блакитне небо, блакитні стрічки,
Блакитні очі у сестрички,
Блакитна річечка тече,
Над лісом сонечко пече.*

*Сірий вовчик в ліс пішов,
Сіру мишку там знайшов,
Сіра совка підлетіла,
Сіру мишку ухопила.*

*Рожеві квіти мамі я дарую,
Рожевий носик котику малюю,
Рожеву хатку зайчику будую,
Рожевий м'ячик Олечці купую.*

*Фіалки фіолетові на листку малюю,
Фіалки фіолетові мамі подарую.*

Діти люблять повторювати чистомовки, тому для них і створено ряд чистомовок на диференціацію звуків та кольорів.

Синя і червона

Синя, синя голова - ва-ва-ва,
У синички так бува - ва-ва-ва,
І червона голова - ва-ва-ва,
Так у дятлика бува - ва-ва-ва.

Синя, синя слива - ва-ва-ва,
Синя слива поспіва - ва-ва-ва.
Червоні вишні поспіва -ва-ва-ва,
А червона кропива? - ва-ва-ва,

Полуничка садова -ва-ва-ва.
Червоніти почала -ла-ла-ла,
Синя, синя ожина - на-на-на,
У дощик ожива - ва-ва-ва,

Синій-синій баклажан - ан-ан-ан,
Закотився під диван - ан-ан-ан,
Червона шапочка у Вови -ви-ви-ви,
Волошки сині їдять корови - ви-ви-ви.

Жовта і зелена

Жовте, жовте сонечко
Ко-ко-ко, ко-ко-ко,
Дивиться у віконечко
Ко-ко-ко, ко-ко-ко.

А зелене платтячко
Ко-ко-ко, ко-ко-ко,
Носить наша Дащенька
Ka-ка-ка, ka-ка-ка.

Жовтий, жовтий колобок
Ок-ок-ок, ок-ок-ок,
Покотився у куток
Ок-ок-ок, ок-ок-ок.

А зелений наш ковпак
Ак-ак-ак, ак-ак-ак,
Все хитається ось так:
Ак-ак-ак, ак-ак-ак.

У кутку живе павук
Ук-ук-ук, ук-ук-ук,
В гості йде зелений жук
Ук-ук-ук, ук-ук-ук.

Жовтий, жовтий м'ячик
Ик-ик-ик, ик-ик-ик,
Покотився й зник
Ик-ик-ик, ик-ик-ик,

А зелений коник - ик-ик,
Пострибав і тоже зник - ик-ик.
Жовті, жовтенькі листочки
Ки-ки-ки, ки-ки-ки,

Пожовтіли всі дубочки
Ки-ки-ки, ки-ки-ки.

А сорока-білобока стре-ке-ке
Ах веселе все яке стре-ке-ке.

Знайшлося у посібнику місце і для фантастичних творів. «Казку про синю пташку щастя» (автор Т.Борисова) діти сприймають дуже емоційно, бо в ній йдеться про боротьбу добра і зла (закріплення 12 кольорів).

*По білому світу **синя** пташка літала,
Добрим людям щиро щастя роздавала.
Побачив синю пташку **чорний** ворон.
Захотів її зловити та й у клітку посадити.
А щастя по світу зібрати і усе собі забрати.
Коли **чорна-чорна** нічен'ка настала,
Синя пташка у садку відпочивала.
Раптом **чорний** ворон налетів,
Пташку **чорними** крилами ухопив
І в залізну **чорну** клітку посадив.
Сидить пташка в **чорній** клітці, не співає,
І на небо **синє-синє** сумно поглядає,
Гірко плаче та на волю хоче.
Сумно стало усім людям на землі,
Радість і щастя покинуло їх дім.
Жовте сонечко засумувало
І світити людям перестало.
А рожеві квіточки поховали пелюстки,
Хмарка **блакитна** дощем плакать почала,
На зеленій траві з'явилася слізонька-роса.
Лиш півник **червоний** не сумував,
А все думав-думав та гадав:
Як тепер на світі білім бути –
Людям сміх і щастя повернути?
Червоний півник до ворона пішов,
Щоб за перемогу битися зі злом.
Бились вони довго, бились,
Лиш хвости одні лишились.
Півник ворона перемагає,
Синю пташку з клітки випускає.
Синя пташка знов у небі в'ється,
Щастям світиться і сміхом ллється.
Сонечко **оранжеве** всміхнулось,
До ромашок **білих** потягнулось.
Синя річечка дзюркоче,
Напоїти всіх водою хоче.
Фіолетові фіалочки малі
Засвітились ясним світом на вікні.
Хрущ **коричневий** із дерева злетів,
Веселитись разом захотів.
І у танці **сіра-сіра** кішка
Запросила невеличку **сіру** мишуку.
Сміх і радість повернулись!*

*Щастя добром людям усміхнулось!
Для дітей маленьких прийшов час –
Пташка щастя вже летить до вас!
Принесе вона вам яблучка рожеві,
Кульки білі, фіолетові, зелені,
Груши запашні жовтенькі
І червоні ягідки смачненькі.*

Ще один розділ посібника носить назустріч «**Кольорові нісенітниці**» і містить ілюстрації, які розвивають уяву, фантазії і мовлення дітей. Нісенітниці як закріплення тематичного матеріалу рекомендовано включати після засвоєння тем: «Овочі», «Фрукти», «Ягоди», «Квіти».

Вірш «**Кольорово-загадковий город**» знайомить дітей з кольорами на городі, дає можливість пофантазувати, розвиває мислення, уяву.

*Жила-росла на городі жовта диня,
Гарна тітка, добра господиня.
Поряд жив та ріс зелений кабачок:
Чуб зелений, руки у бочок.
Подалі був червоний помідор,
Поважній дуже цей сенійор.
А ось синій-синій баклажан
Тут всякий овоч поважав.
І коричнева картопля дозрівала,
Всю родину вона взимку годувала.
А оранжева морквinka
Посміхалась, мов дитинка.
Біла зимня ред'ка у затінку
Задивилась на хмаринку.
Чорний грак по городі походжав,
Слимаків і черв'яків він шукав.
А що на городі рожеве буває?
А що на городі блакитне літає?
А хто під листочком сіренський сидить?
А фіолетове що на городі блищиць?*

У посібнику містяться також ілюстрації, зроблені до творів І. Січовика, Г.Шевчук, вірша А. Камінчука «Синій сон», казки В. Сутєєва «Казки і картинки».

Діти полюбляють кольорові ігри. Авторська гра «Зaproшуємо у королівство кольорів» дає можливість засвоїти і правильно вимовляти назви 12 кольорів, узгоджувати: прикметник та іменник, числівник, прикметник та іменник у чоловічому, жіночому та середньому родах та у множині; використовувати у мовленні родовий відмінок однини і множини; визначати перші звуки у словосполученнях, вправляти у вимові багатоскладових слів, удосконалювати зорово-просторову орієнтації, розвивати фонематичний слух, зорову довготривалу увагу, об'єм пам'яті, швидкість переключення, швидкість мислення.

Кольорові поля розроблені для 12 кольорів по 12 малюнків кожного кольору. Ці ігрові поля дають можливість використовувати декілька ігор і вправ та вирішувати багато мовленнєвих завдань.

Гра «Запрошуємо у королівство кольорів»

Завдання:

Вправа «**Назви по порядку**». Назвати колір і зображення: жовтий лимон, жовта кульбаба, жовте курча, жовті черешні (12 назв).

Вправа «**Закрий цифрою і назви**». Узгоджувати числівники, прикметники та іменники.

Ділова гра «**Веселий кольорограйлик**». Кольорограйлик закриває одне зображення. Діти відгадують чого не стало.

Ділова гра «**Відгадай, що я задумала**». Педагог загадує перші звуки словосполучення, діти відгадують: ж.....к....(жовтий кабачок), ж.....г.... (жовтий гарбуз).

Ділова гра «**Рядочок-стовпчик**». Педагог називає: третій рядочок – другий стовпчик. Діти називають словосполучення на місці пересічення.

Вправа «**Узагальнення**». Знайти і назвати всіх пташок, тварин, рослин.

Гра-змагання «**Хто назве більше**». Назвати по пам'яті словосполучення.

Геометрична гра «**Кольоровий калейдоскоп**» дає можливість дітям засвоїти геометричні фігури в кольорі, розширити зорове поле, удосконалити швидкість реакції на слово.

У грі «**Кольоровий цифрограй**» діти закріплюють цифри у кольорі, узгоджують числівник, прикметник.

У грі «**Кольоровий словограф**» діти розвивають слухову увагу, вчаться слухати словосполучення до кінця, знаходити зайве словосполучення, пояснювати чому воно зайве.

(Червоний мак, червона калина, червоні яблука, чорне яйце, червоне намисто, червоне пальто).

Розроблено завдання на 12 кольорів.

Неможливе дитинство без рухів. Тому і придумана кольорова рухлива гра «**Котику біленький, котику сіренький**».

Мета гри: закріпити в грі назви білого і чорного кольору, автоматизувати вимову звука «л», узгоджувати загальні рухи і слова, розвивати дрібну моторику пальців рук.

Кольори чарують дитячі душі не тільки своїм виглядом, але й словом.

Для обдарованих дітей створені 9 сторінок під назвою «**Верніаж кольорів**», на яких діти відчувають красу відтінків кольорів.

«Смарагдовий сад» (світло-зелений, темно-зелений, салатовий, морської хвилі, трав'яний, смарагдовий).

«Блакитний дощ» (блакитний, світло-голубий, темно-голубий, сіро-голубий, бірюзовий, лазурний).

«Сині хмаринки» (світло-синій, темно-синій, волошковий).

«Бузковий цвіт» (фіолетовий, світло-фіолетовий, темно-фіолетовий, бузковий).

«Пелюстки троянди» (рожевий, світло-рожевий, темно-рожевий, персиковий, кораловий).

«Сонячні зайчики» (світло-жовтий, темно-жовтий, лимонний, пісочний, молочний, сріблястий, золотистий, слонової кості).

«Зорепад» (світло-червоний, темно-червоний, пурпурний, бордовий, вишневий, оксамитовий, жовтогарячий).

«Морські камінчики» (світло-сірий, темно-сірий, хакі, мармуровий).

«Кавовий смак» (світло-коричневий, темно-коричневий, бежевий, шоколадний).

Коли є знання кольорів, відчуття краси кольорів, то тоді в оточуючому середовищі побачиш і відчуєш лікувальний вплив кольору, почерпнеш натхнення і творчість. Тому і створені сторінки «**Барви нашої землі**», які показують білосніжну красу березового гаю, таємничу зелень соснового бору, золото пшеничного поля, небесно-білий цвіт квітучого саду, золотисто-пурпурову осінь, строкато-різnobарвне літо, білогриво-сріблясту зиму.

Ось тепер малюк може йти у веселковий широкий світ з очима, зачарованими красою, душою, сповненою натхненням, здоров'ям як найвищою цінністю і мовленням, що ллється мов кришталевий струмок.

